

LBRIS

We know
books

ADINA CRIȘAN-REVOL

RUPEREA DE RUSIA

Revoluția energetică europeană

t...

TRITONIC

Tritonic Books

București | 2025

CUPRINS

Avertizare	5
Prefață la ediția în limba română	9
Cuvânt înainte	13
Introducere	17
Capitolul 1. Europa energiei: o lungă și agitată istorie	21
Energia, nucleul inițial al Europei	21
Tergiversările Comunității Cărbunelui și Oțelului	25
Energia nucleară pentru relansarea Europei	27
Ostpolitik și naivitatea strategică	31
Șocurile petroliere: soluții naționale, solidaritate atlantică	34
Fisurile politicii nucleare	36
Odiseea pieței europene a energiei	37
Capitolul 2. Europa fără energie: războaiele energetice ruso-ucrainene	45
2006: revelarea insecurității energetice	47
Relansarea Europei energetice	50
2009: Europa neputincioasă	52
Reacții europene la înălțimea așteptărilor	55
2014: între continuitate și evoluții energetice	57
Nașterea Uniunii energiei	58

Capitolul 3. Factorul rus	63
Energia: fundamentul neo imperialismului	63
Riscurile unei economii rentiere	65
Energia: provocări geostrategice	69
Tranzit eliminat, exporturi securizate	71
Rusia și UE: raporturi echivoce	72
Capitolul 4. Geopolitica gazoductelor	78
Nord Stream, calea ruso-germană la Vest	79
South Stream: calea rusă la Est	85
Coridorul Sud, diversificarea europeană	90
Terminalele gaziere ale independenței	93
Capitolul 5. Europa energiei la ora Pactului Verde	97
Punctul de cotitură verde european	97
O tranziție justă	101
Provocarea finanțării	103
Energie și relansare	105
Tensiuni pe piața energetică	107
Capitolul 6. RePowerEU: dezintoxicarea de gazul rusesc	111
Summitul de la Versailles: un nou capitol energetic	111
Un embargo istoric asupra cărbunelui și a petrolului	113
Vara anului 2022: vara tuturor recordurilor	115
Achiziționarea comună de gaze: mai puternici împreună	119
Noi parteneri energetici	120
O Europă a energiei verde și sigură	124
Ce facem cu energia nucleară?	127
Costul independenței	130
Riscul chinez	132
Concluzii	135
Note Bibliografice	139
Bibliografie	151
Index	157

PREFAȚĂ LA EDIȚIA ÎN LIMBA ROMÂNĂ

1 IANUARIE 2009. FRIG cumplit, de iarnă. Rusia taie gazul Ucrainei și Europei. România, alături de alte 18 state membre, suferă. Mă aflam la Orăștie, la părinții mei, în vacanță. Flacăra tremurândă, roșiatică, a gazului fără presiune îmi stă și acum în fața ochilor. Frig în casă – am făcut foc în soba veche, într-o cameră unde încă păstram acest simbol al trecutului! Gazul care în anii '90 ne făcea viața mai ușoară și mai confortabilă – ce plăcere era să te trezești dimineața cu casa caldă, nu ca pe vremea sobei, când dimineața era frig în toată casa – ne lipsea dintr-o dată! Rusia, cu folosirea gazului ca instrument de șantaj, ne-a readus rapid în trecut. Am fost nevoiți să revenim la lemne – aceleași lemne și focuri care mă însoțeau în copilăria mea, în perioada comunistă.

De ce s-a întâmplat așa? Pentru că, deși România are o tradiție puternică în producția de gaze naturale, în acea perioadă depindea de gazul rusesc, care venea prin Ucraina, pentru a face față consumului de iarnă.

În acea zi, am înțeles cu toată ființa mea că geopolitica energetică nu este o abstracție. Nu este o simplă teorie politică sau academică, ci o realitate palpabilă, cu efecte directe și devastatoare asupra vieților noastre.

De atunci, am decis să îmi dedic întreaga viață profesională creării unei Europe mai puternice și mai suverane

CAPITOLUL 1.

EUROPA ENERGIEI: O LUNGĂ ȘI AGITATĂ ISTORIE

Energia, nucleul inițial al Europei

ENERGIA A FOST piatra de temelie a Europei, după cel de-al Doilea Război Mondial.

Ea se află la baza soclurilor pe care s-a dezvoltat construcția europeană. Primele elemente se regăsesc în Comunitatea europeană a Cărbunelui și a Oțelului (CECO) prin care a luat formă proiectul de colaborare dintre statele europene fondatoare. Mai mult, prin CECO s-au elaborat principiile, instituțiile și filozofia actuală a Uniunii Europene. Toate marile provocări europene erau deja prezente.

Tratatul care a instituit această Comunitate a fost semnat la Paris pe 18 aprilie 1951 de către Belgia, Olanda, Luxemburg, Italia, Germania de Vest și Franța, cele șase state fondatoare. A fost inițiat de Robert Schuman, ministru francez al Afacerilor Externe, la 9 mai 1950, ca un mijloc de a împiedica apariția unor noi războaie între Franța și Germania, două țări vecine care s-au înfruntat violent în trei reprize între 1870 și 1945.* Celebra sa Declarație precizează că „producția franco-germană de cărbune și oțel trebuie pusă în totalitate sub patronajul unei Înalte Autorități comune, în cadrul unei organizații

---

* Tratatul CECO a fost semnat pentru o durată de 50 de ani. El a expirat în 23 iulie 2022.

deschise participării și altor state europene” pentru a cimenta pacea dintre Franța și Germania și a asigura prosperitatea unui continent distrus de război.

*
 * *

CECO s-a născut dintr-un proiect de reconstruire a unei Europe devastate. O reconstrucție solidară. Forța și puterea industrială a Franței și Germaniei se bazau pe resursele lor de cărbune și de oțel. Prin cooperarea economică în sectoare strategice, obiectivul politic fundamental este de a îndepărta pentru totdeauna amenințarea războiului, deschizând astfel cale liberă păcii. Pacea, prin intermediul cooperării energetice, este unul dintre principiile-cheie ale demersului lui Robert Schuman.

Prin urmare, din punct de vedere geopolitic, Comunitatea născută pune bazele Uniunii Europene actuale. Reconfigurarea Europei și dorința unei păci stabile nu puteau să nu treacă prin apropierea inamicilor ereditari de ieri și, ulterior, și al altor puteri ale continentului.

În 1951, carbunele reprezenta 70% din sursele de energie primară în cele șase țări fondatoare. Dacă oțelul era fundamental industriei, cărbunele era indispensabil fabricării sale¹. Împreună, aceste resurse au servit producției militare și, în consecință, puteau redeveni oricând sursele din care ar fi putut renaște un alt conflict². Celebra frază a lui Robert Schuman nu însemna nimic altceva: „A face războiul nu doar de neconceput, ci și imposibil de realizat”³. Adică a neutraliza capacitățile energetice naționale în scopul creării unui ansamblu supranațional și, astfel, crearea unei solidarități de interese între foștii dușmani ereditari, Franța și Germania. Robert Schuman, care a crescut în inima teritoriilor industriale din Lorena și din Luxemburg, este pe deplin conștient de tensiunile pe care le cristalizează cărbunele și oțelul.

CECO pune în același timp bazele instituționale ale Uniunii Europene. Echilibrul care trebuia găsit între logicile naționale și o abordare europeană comună s-a desenat în cadrul cooperării cărbunelui și oțelului. Filozofia unanimității, în care fiecare stat are o putere de opoziție, a lăsat locul unei logici a cooperării, în care statele convin și se pun de acord. După un război sângeros care a dus la moartea a 60 de milioane de europeni, care a distrus continentul și a dus la punerea în practică a Soluției Finale, strângerea dușmanilor de ieri în jurul aceleiași mese pentru a discuta despre energie, un „punct limitat, dar decisiv”⁴, este de subliniat. În mod concret, dezvoltarea structurilor instituționale a fost necesară pentru punerea în aplicare a proiectului.

CECO este pilotată de o Înalță Autoritate independentă față de Statele membre. Ea dispune de puteri foarte vaste pentru a se asigura că interesul european, comun, trece înaintea interesului național, individual: distrugerea cartelurilor, impunerea de amenzi, facilitarea investițiilor, intervenții asupra prețurilor, limitarea producției și repartizarea ofertei în caz de criză⁵.

Acordurile comerciale externe privind cărbunele și oțelul trebuie să-i fie notificate, chiar dacă nu există o politică externă comună⁶. Pentru a depăși reticențele generate de acest organ supranațional cu puteri extinse este creat un Consiliu special al miniștrilor naționali. El reprezintă interesele statelor membre și contrabalansează deciziile Înaltei Autorități.

CECO este dotată și cu o Adunare compusă din parlamentari naționali și cu o Curte de Justiție pentru a asigura respectul legilor europene. Aceste instituții constituie modelul instituțiilor europene așa cum le cunoaștem azi, cu Comisia Europeană, Parlamentul European, Consiliul Uniunii Europene și Curtea de Justiție a Uniunii Europene.

Proiectul socio-economic al CECO a determinat evoluțiile viitoare ale Uniunii Europene. Tratatul creează o piață

comună a cărbunelui și oțelului între statele membre pentru a elimina concurența în domeniul resurselor naturale, în special în regiunea Ruhur-ului. De asemenea, el vizează expansiunea economică, creșterea numărului de locuri de muncă și îmbunătățirea nivelului de trai în general.

Instaurarea pieței comune a cărbunelui și a oțelului necesită libera circulație a produselor, fără taxe vamale sau impozite. Tratatul afirmă și alte principii: interzicerea politicilor preferențiale, reglementarea ajutoarelor acordate de către state. De asemenea, sunt stabilite reguli comune, supranaționale, cum ar fi, de exemplu, taxa maximă pentru drepturile vamale⁷.

În caz de criză, Înalta Autoritate poate impune limite, poate elabora programe de producție și poate fixa prețuri maxime sau minime. Salariile rămân o competență națională, însă Înalta Autoritate poate interveni prin subvenții în cazul unor salarii excesiv de mici și în caz de criză pe piața muncii.⁸

Rădăcinile Uniunii Europene se regăsesc cu adevărat în CECO. Ea a pus bazele actualei Uniuni Europene, din punct de vedere filosofic, geopolitic, instituțional și socio-economic.

Dacă energia se află la originea Uniunii Europene, Europa energiei s-a lăsat mult așteptată. Tratatul de la Maastricht, care a fondat Uniunea Europeană, nu conferă acestei Uniuni nicio competență în materie de energie. De ce oare? Deoarece energia nu este un bun ca toate celelalte: este un bun strategic cu implicații geopolitice, economice și de securitate, ceea ce explică de fapt de ce statele membre doresc să controleze destinul lor energetic. Europa energiei implică o abordare comună pentru un destin energetic comun, în contextul în care statele membre au privilegiat de-a lungul timpului o abordare națională cu soluții aliniate pe interesele naționale.

Tergiversările Comunității Cărbunelui și Oțelului

Deși proiectul CECO este ambițios, novator și aduce idei puternice care vor traversa timpurile și vor marca istoria, punerea sa în practică s-a dovedit a fi dificilă. Ea coincide cu criza cărbunelui și, în general, cu schimbări profunde în modelul energetic și cerințele de consum la nivel mondial.

Așa-numita „criză a cărbunelui” se refera la date structurale de fond. Deși cărbunele continuă să fie o sursă importantă de energie în anii 1950, cunoaște un lent declin în Europa. Schimbările vor fi rapide. La începutul anilor 1950 există o penurie de cărbune: reconstrucția Europei este afectată de lipsa de huiă. Spre sfârșitul deceniului, însă, apare o supraproducție de cărbune.

Concurența cărbunelui american, cu mult mai ieftin, contribuie la agravarea problemelor cărbunelui european. Se conturează o tendință de fond: hidrocarburile – gaze și petrol – încep să se impună. Între anii 1950 și anii 1970, consumul de gaz menajer este în continuă creștere, fiind mai confortabil și mai ușor de utilizat în viața de zi cu zi decât cărbunele. Asistăm la prima tranziție energetică, de la cărbune spre gaz.

În aceste condiții, CECO nu a reușit să devină motorul economic al statelor fondatoare.

Mai mult, CECO se confruntă cu dificultăți structurale care evidențiază complexitatea articulației dintre logica națională și logica europeană. Anumite probleme actuale ale Uniunii Europene nu sunt diferite de cele inerente CECO.

Foarte repede, statele membre decid să nu aprobe măsurile propuse de Înalta Autoritate, considerată prea dirijistă. Totuși, aceasta nu face decât să utilizeze mijloacele prevăzute în tratat pentru a combate criza cărbunelui la nivel european. Pentru a stabili prețurile, Înalta Autoritate propune limita-

rea producției și restrângerea importurilor.* Pe 14 mai 1959 Consiliul refuză validarea acestei inițiative. Statele membre nu sunt pregătite, fiecare având motive proprii, să lase Înaltei Autorități un rol major în soluționarea acestei crize. Pentru Franța și Germania, criza cărbunelui este o criză națională, cauzată de proasta gestionare a minelor nerentabile de cărbune din Wallonia. Ea nu necesită deci intervenția Înaltei Autorități: un răspuns uniform european nu poate ține cont de diferitele conjuncturi naționale. Italia se opune și ea deoarece dorește să poată continua importul de cărbune ieftin din Statele Unite⁹.

Această primă criză instituțională conturează o tendință de fond: niciun acord nu este posibil fără Germania sau Franța. Voința politică a statelor demonstrează deja limitele solidarității europene în fața unei crize care nu le afectează în mod uniform. Soluțiile naționale sunt preferate în detrimentul soluțiilor europene.

Prin urmare, Înalta Autoritate s-a concentrat pe recomandări privind producția, consumul și importurile. A jucat un rol major însă în atenuarea impactului social al închiderii treptate a minelor de cărbune din Europa, care a afectat grav sectoare și regiuni întregi, de exemplu în Lorena, unde costul social a fost foarte ridicat. Această asistență s-a tradus prin crearea Fondului social european. În ciuda acestor eforturi, imaginea Înaltei Autorități s-a degradat atât în rândul statelor cât și al opiniei publice, care a perceput-o ca fiind neputincioasă. Neputincioasă în a aduce răspunsuri la dramele sociale care au izbucnit odată cu declinul sectorului minier.

Acesta este tristul paradox al CECO: un proiect cu vocație supranațională care s-a împotmolit în meandre eta-

* Este vorba despre instaurarea unei „stări de criză manifestă” la nivelul CECO. Instaurarea stării de criză manifestă este prevăzută la articolul 58 al Tratatului de la Paris.

tice și căruia i s-a reproșat că nu a luat măsuri comune la o criză comună.

Energia nucleară pentru relansarea Europei

Dacă ambițiile inițiale ale CECO au fost limitate de conjunctură și de schimbări energetice structurale, s-au născut rapid alte idei. După eșecul Comunității europene a apărării și primele etape non concluzive ale CECO, au fost necesare noi inițiative pentru a relansa proiectul european¹⁰.

Două momente foarte puternice se vor impune rapid. Două momente pentru o singură dată calendaristică: 25 martie 1957. În acea zi, o dată cu semnarea Tratatului de la Roma, este fondată Comunitatea Economică Europeană.

Tot în 25 martie 1957 a fost creată și Comunitatea Europeană a Energiei Atomice (Euratom). Ea a apărut datorită voinței franceze de a dezvolta domeniul nuclear civil în Europa pentru a tinde spre autosuficiența energetică a continentului. Ea reunește cele șase țări fondatoare ale CECO. Cu Euratom, relansarea proiectului european rămâne legată de energie, în ocurență de energia nucleară¹¹.

Crearea unei mari piețe europene, inițiată prin Tratatul de la Roma, este un pas suplimentar spre o mai strânsă asociere a statelor europene într-un mod de funcționare comun. Fuzionând astfel piețele naționale, pentru a optimiza circulația mărfurilor și a reduce costurile pentru consumatori, se dorește transformarea Comunității europene nu doar într-o zonă a păcii, ci și a prosperității și dezvoltării economice. E în sine deja o veritabilă provocare, căci multe țări privilegiază în continuare logici protecționiste.

Prima etapă a acestui proiect trece printr-o uniune vamală dotată cu un tarif exterior comun. Ideea unei piețe comune cu suprimarea barierelor și instituirea tarifelor vamale comune a fost pentru prima oară experimentată pentru cărbune și oțel.